

Outliners

Een outliner is een eenvoudig gereedschap om snel gegevens te rangschikken. Bij de meeste gebruikers zullen die gegevens ideeën zijn voor een tekst, stappen van een actie of een lijst die als checklist dienst kan doen. Voor ideeën tikken zij eerst de gedachtenspingsels, die opkomen bij een brainstorm op de computer, achter elkaar in de outliner. Na enige tijd stoppen ze het genereren van ideeën en gaan ze de gegevens classificeren en categoriseren. Door verschuiven binnen de flexibele outliner worden de ideeën snel en makkelijk geordend. De hoofdregels staan vooraan tegen de linkerkantlijn. Onder elke hoofdregel staan, enkele spaties van de linkerkantlijn, de eerste subregels. Deze kunnen op zich weer zijn onderverdeeld in subregels. Zo'n geheel van hoofdregel met onderliggende subregels wordt wel familie genoemd. De subregels zijn dan de kinderen.

Je kunt je een outline voorstellen als een boom met takken, zijtakken en bladeren. Dat vertelde de onderwijzer vroeger toen hij leerde hoe we snel een opstel konden uitwerken. Er waren nog geen computers, je moest een groot vel papier nemen en in het midden daarvan het onderwerp van je verhaal zetten. Dan deed je de topische vraagstelling (wie, wat, waar ...) en je schreef de antwoorden als takken rond het onderwerp. Aan deze takken kwamen de zijtakken met voorbeelden. Moest er wat gewijzigd worden dan had je pech, na wat schrappen en krassen was de boom in prachtige herfststooi gehuld, maar was er van structuur weinig meer te ontdekken.

Met de computer is het outlinen echt een stuk eenvoudiger. Het verplaatsen, veranderen, toevoegen en verwijderen gaat makkelijker. Functies als vrijstellen, in- en uitklappen van hoofdregels en het instellen van een lay-out vergroten het werkgemak. En je kunt de structuur exporteren naar een tekstverwerker zodat je direct gestructureerd aan de slag kunt.

Thinktank

Een van de oudste outliners is Thinktank van Symantec. Het programma is in minder dan vijf minuten, spelenderwijs te leren. Het proces van outlinen bestaat altijd uit twee delen (genereren en organiseren) en dat is terug te vinden in de opzet van Thinktank.

Je begint met genereren van tekst. Na het starten van Thinktank druk je op INSert om het toevoegen van headlines te beginnen. Elke headline mag maximaal een regel zijn van 76 tekens. Na een druk op de Return-toets krijg je een nieuwe regel die je

met de pijltjestoetsen kunt verplaatsen. Wil je geen regels meer toevoegen dan druk je op DElete.

Vanaf dat moment doen de toetsen dienst als functietoetsen, want alle functies zijn binnen Thinktank aan te roepen met één toetsindruk. Onder de wat ouderwets aandoende, Lotus-achtige menubalk zijn met F10 de functies te vinden voor hen die de functietoetsen nog niet kennen. Het aantal functies voor het maken van een schets, wat de letterlijke betekenis is van outline, is voldoende. Alle mogelijkheden die we minimaal van een outliner verwachten zijn aanwezig.

Hoist, een gedeelte van de outline losmaken van de omgeving, is een van de mogelijkheden. Met de [-toets lift je de regel waarop de cursor staat er uit, tezamen met zijn onderliggende subregels, de kinderen. Je kunt dan even al je aandacht richten op die ene regel en zijn subregels. Daarna breng je, logisch, met de] -toets de outline weer in zijn oorspronkelijke staat.

Een andere belangrijke functie bij outlinen is het in- en uitklappen (collapse en expand) van hoofdregels. De hoofdregel blijft zichtbaar, maar alle subregels worden wel of niet getoond. De + en - toets die de Thinktank-programmeurs hiervoor kozen zijn min of meer standaard geworden voor andere outliners.

Thinktank is te beschouwen als de elektronische equivalent van het outlinen op papier. Het is door zijn eenvoud net zo makkelijk in gebruik, maar met de voordelen van een computer. Thinktank is echter verouderd, het mist de extra's die we tegenwoordig van software verwachten. Er is geen tijdelijke exit naar DOS, het programma kan niet resident worden geladen en de uitvoermogelijkheden zijn redelijk, maar minimaal. Uitvoeren naar een bestand is mogelijk, maar dat bestand is niet direct geschikt voor de huidige tekstverwerkers. Zonder hulpprogramma's is er binnen een tekstverwerker nog het nodige macro- en/of handwerk nodig.

Door het wat solitaire karakter van Thinktank en de maximale regellengte van 76 tekens is het vooral geschikt voor copywriters, productonwerpers en andere mensen die kort omschreven ideeën in een snelle stroom genereren. Hebben zij hun gedachten geordend dan zouden ze vroeger het papier weggooien. Nu kunnen ze het resultaat bewaren.

Thinktank toonde de mogelijkheden van outlinen op de computer. Mogelijkheden die direct werden doorgevoerd in uitgebreidere outliners (PC-Outline), tekstverwerkers op outliner-concept (Lotus Manuscript), outliners als informatie-managers (Grandview) en utility-programma's met outliner (Pctools vanaf 5.0).

PC-Outline (PCO)

PC-Outline is een outliner, niet meer en niet minder. Het is geschikt om ongeregelde gedachten vast te leggen en later hiërarchisch te organiseren. Hoisting is niet mogelijk bij PCO, maar verder zijn alle essentiële functies, zoals collapse en expand (In PCO heet het hide en show) aanwezig. In tegenstelling tot Thinktank zijn deze niet op te roepen met één toets maar hooguit met een toetscombinatie. Daar staat tegenover dat PCO een moderne interface heeft met pulldown-menu's.

Met PC-Outline kun je aan negen outliners tegelijkertijd werken. Je kunt je afvragen of dat zinvol is, maar de mogelijkheid zit niet in de weg. De verschillende outlines kunnen in vensters worden gezet. Het opbouwen van die vensters is echter nogal omslachtig omdat er geen toetscombinatie voor bestaat. Voor elk nieuw venster moet je het pulldown-menu openen (/w of alt-w) en een S indrukken voor verkleinen/vergroten en daarna nog eens met M voor verplaatsen. Je zou al deze handelingen kunnen ondervangen met de macro-achtige functie toetsdefinitie. Alle toetsen zijn daarmee te herdefiniëren en dat is maar goed ook want sommige toetscombinatie's zijn storend. ook de toetsen en toetscombinaties die nog geen functie hadden binnen PCO

Wanneer je van Thinktank overstapt naar PCO valt als eerste op dat je ineens veel meer ruimte krijgt om een idee uit te schrijven. Was je bij Thinktank gebonden aan één regel van 76 tekens, in PCO kun je in een hoofdregel een document kwijt waarvan de grootte alleen afhankelijk is van het RAM-geheugen van je computer. Je komt daarmee al in de buurt van een tekstverwerker met outline, alleen de tekstverwerkingsfuncties in PCO zijn minimaal. Vet en onderstrepen zijn printerfuncties, je ziet het dus niet op het scherm.

Het geheugengebruik van PC-Outline is vriendelijk. Het neemt ongeveer 80K in op de harde schijf, wat evenveel is als Thinktank en 10% van de ruimte die Grandview nodig heeft. Bij opstarten van het PCO kun je kiezen voor resident, waarbij je kunt opgeven hoeveel werkgeheugen PCO mag gebruiken.

PCO is een shareware-pakket dat je kunt downloaden van bijvoorbeeld het PCM Bulletin Board. Dat garandeert in ieder geval een voordelige kennismaking en dat is maar goed ook. Want waar je bij Thinktank haast kunt spreken van een ontmoeting, door de eenvoud en de snelheid waarmee je de mogelijkheden herkent, moet je met PCO even leren werken. De grotere tekstruimte, residente startmogelijkheid en toetsherdefiniëring kunnen echter net de extra's zijn waardoor het programma

bruikbaar is voor meer ingewikkelde outline-toepassingen of een andere manier van werken.

De uitvoermogelijkheid naar tekstverwerkers is bij PCO zijn net zo beperkt als bij Thinktank, maar er is een programmaatje te downloaden (PCOWP) dat gestructureerde outline-bestanden omzet naar WP-opmaak. Het voor PCO-gebruikers gemaakte programmaatjes werkt ook met Thinktank-bestanden.

Grandview

Grandview wordt gerekend tot de Personal Information Managers (PIM). Het op zichzelf bruikbare softwaresegment PIMs is volgens mij echter hopeloos gedevalueerd doordat elke agenda, flatfile database en ander pretpakket erin onder wordt gebracht. Grandview is gewoon een bijzonder luxe outliner.

Grandview is te beschouwen als de dochter van de praktische huisvrouw Thinktank, die snel en efficiënt de dagelijkse taken volbrengt achter een oud, maar degelijk fornuis en de sobere, bijna saaie gemeente-ambtenaar PCO, die zijn omvangrijkere taken volbrengt zoals dat van hem wordt verwacht. Met die conservatieve bagage ontdekte Grandview de moderne wereld en behield van wat ze zag het goede. Het programma is geschreven door John Friend, die ook PCO schreef, en het wordt uitgegeven door Symantec, dat eerder Thinktank op de markt bracht. Hierdoor kwamen de ervaringen van PCO en Thinktank bij elkaar en dat is te merken. De min, plus en asterisktoets kregen gelukkig weer de vertrouwde Thinktank functie, respectievelijk in- en uitklappen van het eerste niveau onder een hoofdregel en uitklappen van alle niveaus onder een hoofdregel.

In versie 2.0 is ook het maken van een nieuwe regel teruggebracht tot Thinktank-norm. Dit was, net als bij PCO, Ctrl-Enter. In versie 2.0 is een druk op Enter weer voldoende. Dat is, binnen de uitgebreidere mogelijkheden van Grandview, niet altijd even handig. Bij Thinktank is het functioneel binnen de twee verschillende modes. In edit-mode voeg je regels toe en daarbij is de Return een snelle toets. Grandview kent geen aparte edit- en outlinemode en dan is de Return soms te snel.

De menustructuur van de nieuwe versie van Grandview is aantrekkelijker geworden. Het ziet er professioneel uit. Bij de PCO-menu's kan ik niet van de gedachte loskomen dat het een shareware-pakket is. Onzin natuurlijk. De Grandview pulldown- en submenu's zien er in ieder geval gelijker uit.

Het menu wordt geopend met F10 of de backslash. Een Alt-menuletter combinatie is standaard niet mogelijk. Dat zullen veel gebruikers als onprettig ervaren. In Grandview zijn echter alle toetsen te herdefiniëren. Degene die functietoetsen volledig aan zijn eigen wensen wil aanpassen kan bij Grandview zijn hart ophalen. Bij PCO ben je beperkt tot enkele en tweevoudige toetsen (a en Alt-a), bij Grandview kun je meervoudige combinaties maken (`{Ctrl-k}{Alt-k}a`). Ik heb zelf al verschillende toetsen aangepast. De help zit bij mij niet meer onder de F1 maar onder F3 en de zoekfunctie, normaal onder Alt-F, heb ik onder F2 gezet.

Die zoekfunctie is overigens krachtig. Voorwaart en achterwaarts zoeken, woorden vervangen en markeren, het gaat allemaal moeiteloos. Hierdoor kan tekst snel worden teruggevonden en bewerkt en ga je inderdaad enigszins naar een PIM-achtige vrije vormdatabase. De 12 wildcards maken speciale zoekacties mogelijk. Naast de bekende vraagteken, die staat voor ieder willekeurig teken, heeft Grandview bijvoorbeeld wildcards om alleen te zoeken naar tekstpatronen in het begin van een regel of aan het eind van een regel.

Gebruikers van PCO en Thinktank zullen in eerste instantie overweldigd raken door de vele mogelijkheden van Grandview. Het is echter juist voor hen een makkelijk te leren pakket omdat alle extra's een logisch vervolg zijn op de standaard outline-functies. Zijn er toch vragen dan kan de interactieve hulp worden geraadpleegd die bijna overdadig veel informatie bevat.

Die handleiding en hulp-functie heb je hooguit nodig om die vele extra mogelijkheden van Grandview te leren kennen. Een van die mogelijkheden is het toewijzen van specifieke categorieën aan een outline. Naast de vaste categorieën Datum en Prioriteit kun je bijvoorbeeld aan een actie-outline de categorie Personen toevoegen. Wanneer je een actie intikt die door Kees moet worden uitgevoerd, dan vul je voor die actie "Kees" in bij de categorie Personen. Met de optie Categorie View krijg je een lijst van alle personen. Zet je daarin de cursor op Kees dan krijg je een overzicht van alle regels die betrekking hebben op Kees.

Het toewijzen kun je automatiseren door sleutelwoorden op te geven. Aan Kees worden bijvoorbeeld de woorden Film, AV en Scenario gekoppeld. Komt Grandview het woord Film tegen in een ingetikte regel dan wordt automatisch "Kees" gezet in de categorie Personen. Overigens zijn meerdere toewijzingen per regel mogelijk. Eén regel kan immers zowel voor Kees als voor Nancy bedoeld zijn.

Grandview heeft een uitstekende im- en exportfunctie voor bestanden uit en naar bijvoorbeeld Thinktank, PCO, Wordperfect en Wordstar. Ook ondersteunt Grandview

veel printers. Na instellen van de printer kun je in het layout-menu uit de beschikbare lettertypen kiezen voor die printer kiezen. De paragraafnummering heeft naast de vaste mogelijkheden de keuze om zelf een teken of tekst als label in te vullen.

Voor mij is een outliner toch vooral een hulpprogramma om snel wat ideeën op een rij te zetten, waardoor nieuwe ideeën ontstaan, of een bouwplan te maken voor een lange tekst. Dat zijn relatief eenvoudige outlines van geringe grootte. Iemand die omvangrijkere klussen wil outlinen zoals het organiseren van een beurs, uitgeven van een tijdschrift of opzetten van een produktielijn kan de uitgebreide mogelijkheden van Grandview gebruiken om er een project-manager mee te bouwen. Voor veel toepassingen is Grandview waarschijnlijk te groot. Dan zal het gaan zoals met de elektronische agenda. Na twee weken enthousiast gebruik, vergeet je een paar afspraken in te tikken en daarmee devalueert de waarde zienderogen. De gebruiker met zijn vaak overschatte taken is de zwakste schakel bij Grandview.

PC TOOLS

Outlinen is op zichzelf niet veel meer dan het rangschikken van informatie in hoofdregels, subregels en subsubregels. Met een beetje goede wil zou je met de tab-functie van je tekstverwerker een outline kunnen maken. Je mist dan alleen de specifieke functies van outline-pakketten zoals expand, collapse, hoist en dergelijke. Het blijft dus behelpen. Wie niet direct een serieus outline-pakket wil aanschaffen kan zijn heil zoeken bij een groot aantal multi-functionele pakketten.

Het is duidelijk dat steeds meer softwarefabrikanten inzien dat het toevoegen van een outliner geen kwaad kan. Sommigen denken daarbij helaas alleen aan hun advertentie, de outline-mogelijkheid van hun pakket als verkoopargument. Van de invulling van de outline-functie maken zij dan heel wat minder werk.

Veel projectmanagers, utility-pakketten en databases zijn tegenwoordig voorzien van een outliner of een outline-functie. Afgezien van de vraag of de desktopuitbreidingen sinds versie 5.0 van PC Tools een aanwinst zijn of niet, een outliner mocht niet ontbreken aan de desktoptools.

Wanneer je slechts af en toe een kaartenbak, calculator, tele-terminal of outliner gebruikt zijn de extra's bij PC Tools wellicht handig. Je hebt dan alles bij de hand en hoeft voor alle mogelijkheden slechts één keer de functietoetsen te leren bedienen. Kun je overweg met de kaartenbak of het kladblok van PC Tools, dan is het gebruik

van de outliner een kleine stap. Een zeer kleine stap want er worden slechts twee functies toegevoegd. De outliner van PC Tools is de naam outline daarom, zoals zal blijken, beslist onwaardig.

Subregels moet je maken met de tab-toets. Die truc lukte al in mijn tekstverwerker. Wil je een subregel promoten, dat is verplaatsen naar een hoger niveau, dan moet je backspace gebruiken. Het is echt te zielig voor woorden dat je dan eerst naar het begin van de regel moet en in feite gewoon de tabcode verwijdert. Enige voordeel boven een tekstverwerker is de expand- en collapse-mogelijkheid. Die kun je echter niet, zoals bij echte outliners, met één toets aanroepen, maar alleen via het menu.

De mogelijkheid om aan vijftien "outlines" tegelijkertijd te werken is bij al die ellende nauwelijks een aanbeveling. Je gedachten en ideeën structureren door aan vijftien outlines tegelijk te werken levert meer chaos op dan je met outlinen probeert te voorkomen.

Nogmaals, PC Tools is beslist niet het enige pakket waarin de outline-functie niet serieus is genomen. Maar van een programma dat al lange tijd in de top-5 van meest verkochte software staat, had ik meer verwacht.

LOTUS MANUSCRIPT

Hoewel een programma als Grandview een prachtige export-functie heeft naar bijvoorbeeld Wordperfect kan ik me voorstellen dat er mensen zijn die liever hun teksten schrijven met een tekstverwerker met ingebouwde outliner. Lotus Manuscript is helemaal gebouwd rond het concept van outlinen. De makers van Manuscript willen hun pakket zelfs geen tekstverwerker meer noemen.

Na het opstarten van Manuscript wordt een scherm getoond waaruit een van de programma-mogelijkheden kan worden gekozen. Kies je voor document wijzigen en geef je een naam op die het programma niet kan vinden dan beschouwt het programma de opgegeven naam als die van een nieuw bestand. Daarna kun je op het lege scherm aan de outline beginnen van het verhaal dat je wilt schrijven.

Met Manuscript werk je gestructureerd (de outline-functie) of ongestructureerd (platte tekst). Wil je een outline maken dan moet je gestructureerd instellen. In het lege scherm kun je dan de eerste hoofdregel intikken. Met Shift-Ins krijg je een subregel. Nadat je een outline hebt gemaakt kun je op basis van de ontstane structuur gaan schrijven.

Dat schrijven van een artikel, rapport of brief is met Manuscript veel meer dan bij tekstverwerkers zonder outline-functie één proces. Een proces waarbij je overzicht kunt houden over de structuur van je verhaal. De gedeelten waaraan je niet werkt bevinden zich niet meer tien keer op PageDown drukken verwijderd, maar zijn als hoofdregel op het scherm zichtbaar. En moet er toch nog wat veranderd worden aan de structuur dan verplaats je die ene hoofdregel en alle onderliggende tekst gaat automatisch mee.

Bijkomend voordeel van de outline-functie in de tekstverwerker komt naar voren bij het lay-outen van je tekst. Per niveau kan een opmaak worden ingesteld. Stel je bijvoorbeeld de bodytekst van niveau vier in op Helvetica Italic 8 punts dan geldt dat direct voor alle bodytekst op niveau vier in het hele document.

In Manuscript kun je eventueel een outline maken voor een planning of om nieuwe ideeën te krijgen. Maar eigenlijk is het pakket daarvoor te zwaar, het is geen outliner, maar een tekstverwerker. Je mist de snelheid, die trouwens ook de tekstverwerker parten speelt. Manuscript is namelijk opgebouwd uit meerdere programmaatjes die elkaar aanroepen voor bepaalde functies en dat vertraagt.

Manuscript had als eerste tekstverwerker een tabel- en formule-editor waardoor het pakket al snel zijn weg vond naar wetenschappers. Het programma heeft echter meer mogelijkheden, naast het outlinen. Deze zijn echter vooral voor gebruikers die met grote regelmaat lange teksten moeten schrijven de moeite waard.

Manuscript wijkt nogal af van de op dit moment meer gangbare tekstverwerkingssoftware. Wanneer je alleen tekst verwerkt en niet schrijft, wat een wezenlijk verschil is, of alleen kleine teksten schrijft dan is werken met Manuscript als een doosje lucifers vervoeren met een viertonner vrachtwagen.

Wil je het toch proberen dan kan ik je alvast gerust stellen. De vertrouwde plus, min en asterisktoets werken ook bij Manuscript op de wijze die we gewend zijn van outline-pakketten. Alleen het tekstverwerken met Manuscript is daarom even wennen (zie ook PCM December 1988). Het pakket is echter minder moeilijk dan veelal wordt gesuggereerd. De helpfunctie is redelijk uitgebreid en de handleiding heeft een logische opbouw, maar dat is niet verwonderlijk.

Conclusie

Outline-mogelijkheden worden in verschillende software-gedaanten aangeboden. Thinktank is snel te leren, voor eenvoudig outlinen is deze oude rot beslist aan te bevelen. Met Grandview haal je een pakket in huis met bijzondere mogelijkheden, extra's die boven het outlinen uitstijgen. PC-Outline is een goede tussenoplossing waarvoor ook extra hulpprogramma's verkrijgbaar zijn. De desktoptools van PC Tools zijn wellicht handig, de outline-functie is echter nauwelijks de moeite waard.

Schrijven met een tekstverwerker met outline-functie heeft bepaalde voordelen. Manuscript heeft die voordelen, maar het pakket is erg uitgebreid en eigenlijk alleen nuttig voor mensen die lange, ingewikkelde teksten schrijven.

	1	2	3	4	5	6	7	8
Thinktank	+	1	+	+	1	20k	-	-
PC-Outline	+	7	-	+	9	b	-	-
Grandview	+	a	+	+	9	64K	+	+
Manuscript	+	a	+	-	2	b	+	-

1. automatische nummering
2. nummering formaten
3. hoisting
4. sorteren
5. vensters
6. tekst per familie
7. spellingcontrole
8. uitvoer naar WP (WordPerfect)

+) aanwezig

-) niet aanwezig

a) naast de standaard formaten kan de gebruiker zelf tekens opgeven

b) alleen afhankelijk van beschikbaar geheugen

door René van Maarsseveen,

verschenen in Personal Computer Magazine januari 1991